

Katarzyna Kajmowicz

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-1123-4246

ŚRODKI OBRONY POZWANEGO PRZED NAKAZEM ZAPŁATY JAKO TYTUŁEM ZABEZPIECZENIA

Zagadnienia ogólne

Postępowanie nakazowe kwalifikowane jest jako jedno z tzw. postępowań przyspieszonych z uwagi na zastosowane w nim zabiegi legislacyjne, które mają na celu usprawnienie rozpoznania sprawy. Jednym z takich rozwiązań, które niewątpliwie przekłada się na szybkość zakończenia sprawy i uzyskania przez powoda efektywnej ochrony, jest przyznanie nakazowi zapłaty również roli tytułu zabezpieczenia, który jest wykonalny natychmiast bez nadawania klauzuli wykonalności. Przyjęte uregulowanie pozytywnie wpływa na globalny czas rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym, który w innych postępowaniach zwykle bywa wydłużony na skutek prowadzonego postępowania zabezpieczającego. Nakaz zapłaty będący jednocześnie tytułem zabezpieczenia jest więc rozwiązaniem bardzo korzystnym dla powoda, jednak z punktu widzenia pozwanego uregulowanie to jest bardziej uciążliwe niż tradycyjne postanowienie o zabezpieczeniu, chociażby ze względu na bardzo ograniczone możliwości zwalczania tego specyficznego tytułu zabezpieczenia, co będzie stanowiło przedmiot dalszych rozważań.

Zgodnie z art. 492 § 1 k.p.c. „nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności”¹. W oparciu o powyższy przepis stwierdzić należy, że nakaz zapłaty wyposażony został w szczególną moc jako tytuł zabezpieczenia², co oznacza, że jest nie tylko rozstrzygnięciem o istocie sprawy, lecz także substytuuje postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia³. W konsekwencji nakaz zapłaty spełnia taką samą rolę jak

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2020, poz. 1575), dalej: k.p.c.

² M. Manowska, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, red. M. Manowska, Warszawa 2020, Lex, teza 1.

³ K. Panfil, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2020, Lex, teza 1.

postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, które wydawane jest na skutek postępowania zabezpieczającego⁴.

Na uwagę zasługuje przy tym okoliczność, że tytuł zabezpieczenia w postaci nakazu zapłaty powstaje ex lege, bez uprzedniej weryfikacji przez sąd, czy spełniły się przesłanki określone w art. 7301 k.p.c., co bez wątpienia stanowi o uprzywilejowanej pozycji powoda w tym postępowaniu⁵, a nadto wpływa na czas procedowania w sprawie. Sytuacja powoda wnoszącego o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jest w związku z tym dużo korzystniejsza niż sytuacja powoda, który składa wniosek o udzielenie zabezpieczenia na zasadach ogólnych (art. 730 i n. k.p.c.), gdyż nie musi on wykazywać przesłanek warunkujących udzielenie zabezpieczenia ani też występować o nadanie nieprawomocnemu nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności. Wynika to przede wszystkim z założenia o pewności i wiarygodności dokumentów, na podstawie których nakaz zapłaty jest wydawany⁶. Ponadto jest to zgodne z istotą postępowania nakazowego, która opiera się na tym, że na podstawie pozwu i dołączonego do niego dokumentu stwierdzającego niewątpliwie żądanie organ sądowy po zbadaniu jedynie treści pozwu i załączonych do niego dokumentów wydaje bez rozprawy i bez wysłuchania pozwanego nakaz zapłaty, którym poleca pozwanemu spełnienie świadczenia⁷. Ustawodawca przyjmuje bowiem, że ustanowione przezeń przesłanki wydania nakazu, czyli posługiwanie się przez powoda dokumentami wskazanymi w katalogu ustawowym, przesądzają o znacznym stopniu prawdopodobieństwa istnienia roszczenia⁸.

Istotnym aspektem nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia jest również to, że wykonalność nakazu wynika z samej ustawy, zatem nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia dochodzonego w postępowaniu nakazowym roszczenia staje się wykonalny z momentem jego wydania⁹, co przekłada się na możliwość niezwłocznego wykonania zabezpieczenia.

Wykonanie zabezpieczenia

Nakaz zapłaty będący zarazem tytułem zabezpieczenia nie określa sposobu zabezpieczenia¹⁰, ale jest on wykonalny w sposób mieszczący się w katalogu za-

⁴ R. Flejszar, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IB: Art. 425–729, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Legalis, teza 1.

⁵ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności uchylenia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia*, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 2, Lex.

⁶ R. Flejszar, komentarz do art. 492, teza 1.

⁷ Uchwała SN z dnia 7 grudnia 1993 r., sygn. III CZP 165/93, OSNC 1994, nr 6, poz. 134.

⁸ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*

⁹ A. Guzińska, G. Kamiński, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2020, Legalis, teza 1.

¹⁰ T. Ereciński, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. III: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, Lex, teza 1.

bezpieczenia roszczeń pieniężnych przewidzianym w art. 747 k.p.c.¹¹ Wybór sposobu zabezpieczenia należy w tej sytuacji do powoda, który zgodnie z art. 492 § 2 k.p.c., wnosząc o wykonanie zabezpieczenia, jest obowiązany wskazać sposób zabezpieczenia, dokonując wyboru z dostępnego katalogu zabezpieczeń¹². Należy przy tym zaznaczyć, że nie wszystkie sposoby zabezpieczenia będą aktualne do wykonania zabezpieczenia na podstawie nakazu zapłaty. Dotyczy to zwłaszcza zabezpieczenia przez ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, dla której nie jest prowadzona księga wieczysta, ustanowienia zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu czy ustanowienia zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem, gdyż takie sposoby zabezpieczenia może orzec tylko sąd w postępowaniu zabezpieczającym¹³.

W sytuacji, gdy realizacja zabezpieczenia należy do organu egzekucyjnego, powód określa we wniosku skierowanym do komornika sposób wykonania zabezpieczenia, np. zajęcie wynagrodzenia za pracę, środków pieniężnych na rachunkach bankowych, zajęcie ruchomości. Z kolei jeżeli zabezpieczenie ma polegać na ustanowieniu hipoteki przymusowej, powód powinien wskazać taki sposób we wniosku skierowanym do sądu rejonowego prowadzącego księgę wieczystą dla nieruchomości dłużnika¹⁴.

Wykonanie nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia odbywa się zatem na etapie doboru sposobu wykonania oraz podjęcia odpowiednich czynności przez organ egzekucyjny poza jakąkolwiek kontrolą sądu. Jest to rozwiązanie przeciwne do modelu przyjętego przez ustawodawcę w postępowaniu zabezpieczającym, w którym uprawniony jedynie żąda udzielenia przez sąd zabezpieczenia w określony sposób. Podkreślić też należy, że w postępowaniu zabezpieczającym sąd przy ocenie zasadności wnioskowanego sposobu zabezpieczenia bierze pod uwagę art. 7301 § 3 k.p.c., który nakazuje wyważenie interesów uprawnionego i obowiązowanego, natomiast przepisy regulujące postępowanie nakazowe nie zawierają odpowiednika tego unormowania¹⁵, co prowadzić może do dowolności wyboru przez powoda sposobu zabezpieczenia, a nawet do nadużyć w tej kwestii.

Na marginesie wspomnieć jednak należy, że zgodnie z odesłaniem zawartym w art. 492 § 2 zd. 3 k.p.c. w zw. z art. 750 k.p.c. zabezpieczenie nie może dotyczyć praw, rzeczy i wierzytelności, z których egzekucja jest wyłączona¹⁶. Na podstawie nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym nie można również zabezpieczyć roszczeń pieniężnych przeciwko Skarbowi Państwa¹⁷.

¹¹ K. Panfil, komentarz do art. 492, teza 1.

¹² R. Flejszar, komentarz do art. 492, teza 4.

¹³ A. Marciniak, komentarz do art. 492 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. III: *Komentarz do art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis, teza 3.

¹⁴ M. Manowska, komentarz do art. 492, teza 3.

¹⁵ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*

¹⁶ A. Guzińska, G. Kamiński, komentarz do art. 492, teza 3.

¹⁷ R. Flejszar, komentarz do art. 492, teza 5.

Przepisy o postępowaniu nakazowym przewidują także pozaegzekucyjne wykonanie nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia, które polega na złożeniu przez dłużnika na rachunek depozytowy Ministra Finansów kwoty zasądzonej nakazem zapłaty wraz z odsetkami lub złożeniu na rachunek depozytowy sumy równej wartości przedmiotu sporu, jeżeli nakaz zobowiązuje do wydania rzeczy zamiennych¹⁸.

Obrona przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia

W związku ze specyfiką nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia problematyczna dla pozwanego jest kwestia zwalczania uzyskanego w ten sposób zabezpieczenia. Nakaz zapłaty nie podlega bowiem zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 741 k.p.c. (jak postanowienie wydane w przedmiocie zabezpieczenia), gdyż moc zabezpieczająca nakazu zapłaty wynika z przepisów prawa i sąd nie podejmuje w tym względzie żadnej decyzji procesowej¹⁹. Konsekwencją wydania nakazu zapłaty będącego zarazem tytułem zabezpieczenia jest więc brak możliwości kwestionowania przez pozwanego powstania tego tytułu zażaleniem, co możliwe jest przy zwykłych tytułach zabezpieczenia²⁰.

Wobec powyższego rodzi się pytanie o dopuszczalne sposoby zwalczania tego tytułu zabezpieczenia. Literalne brzmienie art. 492 § 2 zd. 2 k.p.c. wskazuje, że instrumentem obrony pozwanego jest wniosek o ograniczenie zabezpieczenia²¹. Jest to podyktowane przede wszystkim okolicznością, iż powód może korzystać z nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczającego w dowolny (dopuszczalny prawem) sposób, tj. korzystać z wielu sposobów zabezpieczenia, przez co ustawodawca zastrzegł dla pozwanego właśnie prawo do żądania ograniczenia zabezpieczenia. Z uprawnienia tego wynika możliwość ograniczenia nie tylko sposobów zabezpieczenia, lecz także jego rozmiaru, oraz wyznaczenia okresu, w którym nakaz jako tytuł zabezpieczenia nie będzie wykonywany. Sąd może w tym wypadku ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania, co oznacza, że nie jest on związany sposobem ograniczenia wskazanym przez pozwanego i z urzędu może zastosować inny sposób, niewskazany przez stronę²².

Żądanie ograniczenia zabezpieczenia jako główny środek obrony pozwanego przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia był też przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 25 stycznia 2019 r. (sygn. IV CSK 551/17) wyraźnie wskazał, że brak postanowienia o udzieleniu zabez-

¹⁸ A. Marciniak, komentarz do art. 492, teza 2.

¹⁹ M. Manowska, komentarz do art. 492, teza 5.

²⁰ T. Ereciński, komentarz do art. 492, teza 3.

²¹ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*; A. Guzińska, G. Kamiński, komentarz do art. 492, teza 9.

²² M. Manowska, komentarz do art. 492, teza 5.

pieczenia w sytuacji, w której tytułem zabezpieczenia jest nakaz zapłaty, powoduje, że pozwany nie może wnieść środka zaskarżenia przeciwko udzieleniu zabezpieczenia, lecz może jedynie wnieść środek zaskarżenia przeciwko samemu nakazowi zapłaty w postaci zarzutów. W opinii Sądu Najwyższego z tej samej przyczyny pozwany nie może również żądać uchylecia lub zmiany nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia na podstawie art. 742 k.p.c., gdyż istnienie nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia jest nieodłącznie powiązane z istnieniem tego nakazu jako orzeczenia co do istoty sprawy. Tytułem konkluzji w powołanym wyroku przesądzono, że środkiem obrony pozwanego jest wyłącznie wniosek o ograniczenie zabezpieczenia (art. 492 § 2 zd. 2 k.p.c.), który przysługuje mu zamiast zażalenia na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia (art. 741 k.p.c.) i zamiast wniosku o uchylenie lub zmianę prawomocnego postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia (art. 742 k.p.c.)²³.

Wskazać w tym miejscu należy, że to właśnie żądanie ograniczenia zabezpieczenia w pełni odpowiada charakterowi i specyfice postępowania nakazowego, gdyż w przypadku złożenia przez pozwanego takiego wniosku sąd nie bada, czy zachodziły lub nadal zachodzą przesłanki do udzielenia zabezpieczenia określone w art. 7301 § 1 i 2 k.p.c., a weryfikuje jedynie, czy zabezpieczenie w sposób wybrany przez powoda jest uzasadnione i nie obciąża pozwanego ponad miarę. Kontrola w ramach postępowania o ograniczenie zabezpieczenia jest w ten sposób zbliżona do oceny dokonywanej przy udzielaniu zabezpieczenia (art. 7301 § 3 k.p.c.) i opiera się na wzajemnym wyważeniu interesów stron. Instytucja ograniczenia zabezpieczenia jest więc w swojej istocie procesową przeciwwagą dla uprzywilejowanej pozycji powoda w sposób władczy decydującego o sposobie wykonania zabezpieczenia na podstawie nakazu zapłaty. Uwagi przy tym wymaga, że dzięki takiemu uregulowaniu sąd, badając wniosek o ograniczenie zabezpieczenia, nie zajmuje się w ogóle merytorycznymi aspektami orzeczenia będącego podstawą zabezpieczenia (nakazu zapłaty), tj. nie weryfikuje, czy dochodzone przez powoda roszczenie rzeczywiście istnieje. Sąd kontroluje jedynie, czy powód korzysta z przyznanej mu przez ustawodawcę swobody w sposób uzasadniony. Rolą sądu jest wyłącznie wyważenie interesów stron i doprowadzenie do sytuacji, w której majątkowy interes powoda jest należycie zabezpieczony, a pozwany nie zostaje obciążony ponad potrzebę²⁴. Trzeba jednak mieć na względzie, że ograniczenie zabezpieczenia z istoty rzeczy nie może w całości oraz w sposób trwały uchylić wszystkich skutków zabezpieczenia²⁵.

Wniosek o ograniczenie zabezpieczenia pozwany może zawrzeć w zarzutach od nakazu zapłaty lub w oddzielnym piśmie procesowym. Ograniczenie zabezpieczenia może w szczególności polegać na zawężeniu roszczenia objętego zabezpieczeniem,

²³ Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. IV CSK 551/17, Lex nr 2618494.

²⁴ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*

²⁵ Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. IV CSK 551/17, Lex nr 2618494.

na uchyleniu sposobu zabezpieczenia zastosowanego na wniosek powoda i zastąpieniu go innym (względniejszym dla pozwanego) bądź na uchyleniu jednego spośród kilku zastosowanych sposobów zabezpieczenia. W grę wchodzi także ograniczenie zabezpieczenia w czasie przez określenie okresu, w którym nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia nie będzie wykonywany. Podkreślić przy tym należy, że sąd może ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania, co jest uzasadnione tym, że w sytuacji, w której tytułem zabezpieczenia jest nakaz zapłaty, ani zakres zabezpieczenia, ani jego sposób nie są ustalane przez sąd w orzeczeniu (nakazie zapłaty), lecz określa je powód we wniosku o dokonanie zabezpieczenia²⁶.

Przed wydaniem przez Sąd Najwyższy wyroku z dnia 25 stycznia 2019 r. zarówno wśród przedstawicieli doktryny²⁷, jak i w orzeczeniach sądów powszechnych prezentowane było również stanowisko, że poprzez zawarte w art. 492 § 2 zd. 2 k.p.c. odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 742 k.p.c. pozwanemu poza wnioskiem o ograniczenie zabezpieczenia przysługuje dodatkowy sposób zwalczania tytułu zabezpieczenia sprowadzający się do żądania zmiany lub uchylenia zabezpieczenia, jeżeli zmieni się lub odpadnie przyczyna zabezpieczenia.

Judykatura prezentowała liczne twierdzenia, że przewidziane w art. 492 § 2 k.p.c. odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisu art. 742 k.p.c. oznacza możliwość domagania się uchylenia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia według zasad określonych w art. 742 k.p.c., a więc gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. Takie zapatrywania wyrażono m.in. w postanowieniu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 12 marca 2013 r.²⁸ (który uznał, że z racji odesłania w § 2 art. 492 k.p.c. do odpowiedniego stosowania art. 742 k.p.c. pozwany może się domagać uchylenia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczającego według zasad określonych w tym przepisie, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia), postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 lipca 2013 r.²⁹ (który orzekł, że zgodnie z art. 492 § 2 k.p.c. przepis art. 742 k.p.c. stosuje się odpowiednio do uchylenia bądź zmiany zabezpieczenia wynikającego z nakazu zapłaty, przy czym Sąd ten dopuścił możliwość uchylenia zabezpieczenia ze względu na brak uprawdopodobnienia roszczenia) czy w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 listopada 2015 r.³⁰ (który stanął na stanowisku, że pozwany może na podstawie art. 742 § 1 k.p.c. wystąpić z wnioskiem o wydanie postanowienia

²⁶ K. Panfil, komentarz do art. 492, teza 3; wyrok SN z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. IV CSK 551/17, Lex nr 2618494.

²⁷ Zob. m.in. M. Manowska, *Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym jako merytoryczne orzeczenie sądu. Wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012, s. 229; B. Karolczyk [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2016, s. 681.

²⁸ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 12 marca 2013 r., sygn. I ACz 296/13, Lex nr 1324870.

²⁹ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 2 lipca 2013 r., sygn. I ACz 1085/13, Lex nr 1441394.

³⁰ Postanowienie SA w Poznaniu z dnia 9 listopada 2015 r., sygn. I ACz 1779/15, niepubl.

uchylającego lub zmieniającego nakaz zapłaty w zakresie, w jakim stanowi on tytuł zabezpieczenia; zdaniem Sądu warunkiem zasadności takiego wniosku jest odpadnięcie lub zmiana przyczyny zabezpieczenia). W postanowieniu z dnia 28 marca 2014 r. (sygn. I ACz 85/14) Sąd Apelacyjny w Rzeszowie stwierdził nawet, że w obecnym stanie prawnym pozwanemu przysługują dwie drogi zwalczania nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia na podstawie art. 492 § 2 zd. 1 k.p.c. poprzez ograniczenie zabezpieczenia oraz na podstawie art. 492 § 2 zd. 2 w zw. z art. 742 k.p.c. poprzez zmianę lub uchylenie nakazu zapłaty³¹.

Powyższe stanowiska zostały jednak zakwestionowane przez M. Kotowicza i S. Marciniaka w publikacji *W kwestii dopuszczalności uchylenia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia*³² jeszcze przed wydaniem powołanego wyżej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2019 r., który definitywnie wykluczył tak daleko idącą interpretację, przesądzając, że pozwanemu nie przysługuje taki dodatkowy środek obrony i może on korzystać jedynie z uprawnień wyraźnie przyznanych w przepisach o postępowaniu nakazowym, a odesłanie do art. 742 k.p.c. ma zastosowanie wyłącznie do reguł dotyczących wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, o którym mowa w art. 742 k.p.c.³³ Punktem wyjścia dla zakwestionowania dopuszczalności uchylenia nakazu zapłaty na podstawie art. 492 § 2 w zw. z art. 742 k.p.c. przez Kotowicza i Marciniaka było przyjęcie, że przewidziane w art. 492 § 2 zd. 2 k.p.c. odpowiednie zastosowanie art. 742 k.p.c. oznacza odesłanie wyłącznie do modelu postępowania, w którym sąd powinien rozstrzygać o ograniczeniu zabezpieczenia (co ostatecznie potwierdził też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 2019 r.). Istotne było przy tym stwierdzenie powołanych autorów, że nakaz zapłaty ma „dwoistą naturę” prawną, ponieważ może stanowić zarówno tytuł zabezpieczenia, jak i tytuł egzekucyjny, a uchylenie nakazu zapłaty może nastąpić tylko w wypadkach przewidzianych ustawą, bez względu na jego aktualną funkcję jako tytułu zabezpieczenia bądź jako tytułu egzekucyjnego, k.p.c. nie przewiduje bowiem możliwości „przepełowienia nakazu zapłaty”³⁴.

Argumentując swoje stanowisko, Kotowicz i Marciniak podkreślili, że nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia oraz postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia powstają na podstawie odmiennych przesłanek, które mają niezależny od siebie charakter. W konsekwencji uznanie, że nakaz zapłaty może zostać uchylony lub zmieniony na zasadzie określonej w art. 742 k.p.c., spowodowałoby, że sąd następco weryfikowałby zasadność istnienia tytułu zabezpieczenia w postaci nakazu zapłaty na gruncie przesłanek typowych dla wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, a takie rozumowanie prowadziłoby do kolizji dwóch odmiennych

³¹ Postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 28 marca 2014 r., sygn. I ACz 85/14, Lex nr 1451757.

³² M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*

³³ Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2019 r., sygn. IV CSK 551/17, Lex nr 2618494.

³⁴ M. Kotowicz, S. Marciniak, *W kwestii dopuszczalności...*

trybów powstawania tytułów zabezpieczenia. Ponadto autorzy ci skupili się na konstrukcji „dwoistej natury” nakazu zapłaty, który może stanowić zarówno tytuł zabezpieczenia, jak i po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty tytuł egzekucyjny. Zauważyli przy tym, że ustawodawca wskazał wprost, że nakaz zapłaty – nie różniąc przy tym jego aktualnej funkcji jako tytułu zabezpieczenia bądź tytułu egzekucyjnego – może zostać uchylony tylko w określonych ustawą sytuacjach, w związku z czym możliwość uchylecia nakazu zapłaty odnosi się do nakazu zapłaty jako swego rodzaju nierozzerwalnej całości i obu jego potencjalnych funkcji, niezależnie od tego, która z nich jest w danej chwili „aktywna”³⁵.

W kontekście powyższych argumentów oraz klarownego stanowiska Sądu Najwyższego nie powinno już budzić wątpliwości, że jedynym dopuszczalnym sposobem zwalczania nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia jest ograniczenie zabezpieczenia, o którym mowa w art. 492 § 2 k.p.c.

Niejako na marginesie wskazać również należy, że przepisy postępowania nakazowego, podobnie jak przepisy o postępowaniu zabezpieczającym, wyraźnie przewidują także inną możliwość „zwalczania” zabezpieczenia, jaką jest złożenie kwoty zabezpieczenia na rachunek depozytowy Ministra Finansów (art. 492 § 1 k.p.c.), co wyłącza możliwość przymusowego egzekwowania zabezpieczenia przez powoda. W przypadku złożenia przez pozwanego na rachunek depozytowy Ministra Finansów kwoty wystarczającej do zabezpieczenia odpowiednie zastosowanie znajdzie właśnie art. 742 k.p.c., a pozwany może domagać się wówczas uchylenia przez sąd innych zabezpieczeń dokonanych na podstawie nakazu zapłaty³⁶. W sytuacji zaś, gdy zabezpieczenie roszczenia na podstawie nakazu zapłaty nie zostało jeszcze wykonane (a pozwany złożył odpowiednią sumę na rachunek depozytowy Ministra Finansów), powód może domagać się stwierdzenia upadku zabezpieczenia³⁷.

Zauważyć też trzeba, że M. Manowska opowiada się także za możliwością uchylenia w ogóle prawa powoda do zabezpieczenia roszczenia stwierdzonego nieprawomocnym nakazem zapłaty, co może mieć miejsce w sytuacji, gdy pozwany wykaże, że świadczenie zostało spełnione³⁸.

Podsumowanie

Podsumowując dotychczasowe rozważania, wskazać należy, że środki obrotu pozwanego przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia są bardzo ograniczone. Pozwany może korzystać tylko z tych środków obrony, które wyraźnie przewidziane są dla postępowania nakazowego, przy czym podstawowym

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ T. Ereciński, komentarz do art. 492, teza 4; A. Marciniak, komentarz do art. 492, teza 4.

³⁷ A. Guzińska, G. Kamiński, komentarz do art. 492, teza 12.

³⁸ M. Manowska, komentarz do art. 492, teza 5.

uprawnieniem pozwanego jest żądanie ograniczenia zabezpieczenia. Pozwany może również przeciwdziałać wykonaniu zabezpieczenia, składając sumę zabezpieczenia na rachunek depozytowy Ministra Finansów.

Omawiane środki nie mogą jednak definitywnie zniwelować skutków zabezpieczenia, a jedynie uczynić zabezpieczenie mniej uciążliwym dla pozwanego. Niewątpliwie jest to zamierzony zabieg ustawodawcy, który w postępowaniu nakazowym, opartym na szczególnej mocy dowodowej dokumentów stanowiących podstawę nakazu zapłaty, celowo uniemożliwił pozwanemu agresywne zwalczanie zabezpieczenia, a w konsekwencji ewentualne unikanie bądź opóźnianie wykonania już prawomocnego nakazu zapłaty. Tytułem ostatecznej konkluzji trzeba zatem przyznać, że jest to uregulowanie realnie wzmacniające pozycję powoda i sprawiające, że postępowanie nakazowe skutkuje uzyskaniem szybkiej i efektywnej ochrony dochodzonego roszczenia.

Bibliografia

- Karolczyk B. [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2016.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, red. M. Manowska, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IB: Art. 425–729, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. III: Art. 425–729, red. A. Marciniak, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. III: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2020.
- Kotowicz M., Marciniak S., *W kwestii dopuszczalności uchylecia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia*, „Polski Proces Cywilny” 2017, nr 2.
- Manowska M., *Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym jako merytoryczne orzeczenie sądu. Wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012.

Streszczenie

Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym stanowi z mocy prawa także tytuł zabezpieczenia. W tym przypadku sąd nie wydaje odrębnej decyzji procesowej, co wyłącza możliwość zaskarżenia zabezpieczenia przez pozwanego. Jest to uregulowanie korzystne dla powoda i powoduje efektywne uzyskanie przez niego ochrony dochodzonego roszczenia. Z drugiej strony powstaje pytanie o środki obrony pozwanego przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia, co stanowi przedmiot rozważań.

Słowa kluczowe: nakaz zapłaty, tytuł zabezpieczenia, postępowanie nakazowe, obrona pozwanego przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia

DEFENDANTS' DEFENSE AGAINST AN ORDER FOR PAYMENT AS SECURITY MEASURE

Summary

The payment order in the writ proceedings is also a security title. In this case, the court does not issue a separate procedural decision, which excludes the possibility of appealing the security by the defendant. It is a regulation favorable to the claimant and results in effective protection of the claimed claim. On the other hand, the question arises as to the defendant's defenses against an order for payment as security, which is the subject of the consideration.

Keywords: payment order, title of security, injunction proceedings, defense of the defendant against the payment order as security